

Umsögn

um tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun fyrir árin 2019–2023.

Frá meiri hluta velferðarnefndar.

Nefndin hefur samkvæmt beiðni fjárlaganefndar frá 16. apríl sl. fjallað um málið. Í áætluninni er byggt á því að stjórnvöld fylgi fjármálaáætlun um opinber fjármál fyrir árin 2019–2023, sem byggð er á fyrirbyggjandi fjármálastefnu fyrir árin 2019–2023 og skilyrðum hennar. Í áætluninni eru sett markmið fyrir öll málefnasvið og með því er ætlunin að skapa sem skýrast samhengi milli faglegra markmiða og þeirra fjármuna sem varið er til einstakra málefnasviða.

Fjárlaganefnd óskaði eftir að nefndin fjallaði um eftirfarandi málefnasvið: 23 *Sjúkrahúsþjónustu*, 24 *Heilbrigðisþjónustu utan sjúkrahúsa*, 25 *Hjúkrunar- og endurhæfingaráætlun*, 26 *Lyf og lækningavörur*, 27 *Örorku og málefni fatlaðs fólks*, 28 *Málefni aldraðra*, 29 *Fjölskyldumál*, 30 *Vinumarkað og atvinnuleysi* og sömuleiðis 31 *Húsnæðisstuðning*, sem öll heyra undir ráðuneyti félags- og jafnréttismálaráðherra, og einnig um málefnasviðið 32 *Lýðheilsu og stjórnsýslu velferðarmála*, sem skiptist milli ráðherranna. Sú leið er farin í þessari umsögn að meiri hlutinn fjallar fyrst um áætlunina í heild sinni eins og hún snýr að velferðarnefnd og málefnasviðum hennar en síðan um hvert málefnasvið fyrir sig.

Við umfjöllun málsins fékk nefndin á sinn fund Svandísi Svavarsdóttur heilbrigðisráðherra, Ásmund Einar Daðason félags- og jafnréttismálaráðherra, Áslaugu Einarsdóttur, Dagnýju Brynjólfsdóttur, Guðrúnu Sigurjónsdóttur, Iðunni Gardarsdóttur, Sigríði Jónsdóttur, Unni Ágústsdóttur, Elly Öldu Þorsteinsdóttur og Ágúst Þór Sigurðsson frá velferðarráðuneytinu, Önnu Sigrúnu Baldursdóttur og Maríu Heimisdóttur frá Landspítalanum, Jón Guðmundsson og Svanhvíti Jakobsdóttur frá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, Eybjörgu Hauksdóttur, Ásgerði Th. Björnsdóttur og Björn Bjarka Þorsteinsson frá Samtökum fyrirtækja í velferðarþjónustu, Bjarna Jónasson frá Sjúkrahúsinu á Akureyri, Önnu G. Ólafsdóttur og Hrannar Jónsson frá Geðhjálp, Sigurð Jónsson og Hauk Halldórsson frá Landssambandi eldri borgara, Aðalstein Sigurðsson, Þuríði Hörpu Sigurðardóttur og Halldór Sævar Guðlaugsson frá Öryrkjabandalagi Íslands, Salvöru Nordal umboðsmann barna, Birgi Björn Sigurjónsson og Erik Tryggva Stritz Bjarnason frá velferðarsviði Reykjavíkurborgar, Rannveigu Einarsdóttur frá velferðarsviði Hafnarfjarðarbæjar, Atla Sturluson og Ingólf Arnarson frá velferðarsviði Kópavogsbæjar, Ölmú D. Möller og Lauru Sch. Thorsteinsson frá embætti landlæknis, Hildi Margréti Jóhannsdóttur, Róbert Farestveit og Sigríði Ingibjörgu Ingadóttur frá Alþýðusambandi Íslands, Gissur Pétursson og Unni Sverrisdóttur frá Vinnumálastofnun, Guðjón Bragason og Tryggva Þórhallsson frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Önnu Guðmundu Ingvarsdóttur og Sigrúnu Ástu Magnúsdóttur frá Íbúðalánasjóði, Halldór Jónsson og Ingibjörgu S. Steindórsdóttur frá Heilbrigðisstofnun Suðurnesja, Önnu Maríu Snorradóttur, Herðisi Guðmundsdóttur og Björn Steinar Pálmason frá Heilbrigðisstofnun Suðurlands, Ásgeir Ásgeirsson og Jóhönnu Fjólu Jóhannesdóttur frá Heilbrigðisstofnun Vesturlands, Jón Helga Björnsson frá Heilbrigðisstofnun Norðurlands, Guðjón Hauksson frá Heilbrigðisstofnun Austurlands og Kristínu B. Albertsdóttur frá Heilbrigðisstofnun Vestfjarða.

Málefnasvið heilbrigðisráðherra.

Meiri hlutinn fagnar þeirri stefnu ríkisstjórnarinnar að setja aukið fjármagn til heilbrigðismála og uppbyggingar á því sviði. Þar ber hæst fjármögnun nýbyggingar Landspítalans við Hringbraut, sem er eitt stærsta verkefni sem íslensk heilbrigðisyfirvöld hafa ráðist í. Þá er aukinn kraftur settur í uppbyggingu heilsugæslunnar sem er gríðarlega mikilvægt að mati meiri hlutans. Áhersla á geðheilbrigðismál skín víða í gegn og er sérstakt fagnaðarefni. Ákvörðun um úrlausn mála í uppbyggingu hjúkrunarrýma er einnig lykilatíði í nýrri heildarsýn á heilbrigðismál í landinu, auk áherslu á endurhæfingu, forvarnir og lýðheilsu. Heildarsamhengi hlutanna skiptir hér miklu og ljóst að með áherslu á þjónustu utan sjúkrahúsa og nægt framboð á hjúkrunarrýmum fyrir þau sem það þurfa og kjósa er von til að álag á spítalþjónustu og dýrari úrræði minnki. Hækkun framlaga til málefnasviða heilbrigðisráðherra á gildistíma áætlunarinnar er í heild tæp 19%, miðað við fjárlög 2018. Meiri hlutinn hvetur til að þeirri stefnu í heilbrigðismálum sem hefur verið ofarlega á baugi í almennt umræðu að undanförmu verði hrint í framkvæmd og fagnar því að ráðherra

málaflokksins hefur tekið undir þau sjónarmið. Tryggja þarf skilvirkni og gæði við veitingu heilbrigðisþjónustu með virku eftirliti á henni og með því að skilgreina þá þjónustu sem á að veita.

23 Sjúkrahúspjónusta.

Á gildistíma fjármálaáætlunar verður gríðarleg aukning í framlögum til sjúkrahúspjónustu. Þetta helgast að stórum hluta af því að ráðist verður í að klára að fjármagna byggingu Landspítalans við Hringbraut. Þrátt fyrir þetta er einnig umtalsverð aukning fjármuna til rekstrar, en á gildistíma áætlunarinnar hækkar sú upphæð um tæplega 9 milljarða eða um 10,5%. Þetta bætist við rúmlega 8 milljarða aukningu framlaga frá 2017. Sérstakt átak til að stytta biðlista er einnig sérstakt fagnaðarefni.

Við umfjöllun velferðarnefndar komu fram þau sjónarmið að þrátt fyrir ánægju með aukið fjármagn til heilbrigðisþjónustu væri nóg að gert við að auka framlög til rekstrar sjúkrahúsa og að hætt væri við að fjárfestingarþörf Landspítalans tæki til sín bróðurpartinn af aukningunni til fjárfestingar. Meiri hlutinn tekur að hluta undir þessar áhyggjur og vill benda á að við uppbyggingu Landspítalans þarf að huga sérstaklega að því að viðhald og endurbætur annarra sjúkrahúsa líði ekki fyrir stærð Hringbrautarverkefnisins. Fram kom í umfjöllun nefndarinnar að endurnýjunar- og endurbótaverkefni á SAK eru orðin tímabær og þarf sérstaklega að huga að því að fjármagn verði tryggt. Þá bendir meiri hlutinn einnig á að rekstrarvandi sjúkrahúsa í kjölfar hrunsins hefur verið mikill og þegar er hafin sú vegferð að vinda ofan af honum. Þá er mikilvægt að við áætlanagerð í spítalaþjónustu, og raunar einnig heilbrigðisþjónustu yfirleitt, sé horft til vaxtarsvæða svo að hægt sé að meta líkur á þjónustuþörf tiltekinna svæða með markvissum hætti. Það er vandkvæðum bundið að fjalla beint um mismunandi áskoranir heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni þar sem þær falla undir þrjú mismunandi svið og enn fleiri málaflokka og viðfangsefni undir þeim. En áskoranir heilbrigðisstofnana eru mismunandi eftir íbúasamsetningu, landfræðilegu umhverfi, ferðamannafjölda, álagi á utanspítalaþjónustuna og mönnum þjónustunnar svo að dæmi séu tekin.

Meiri hlutinn bendir einnig á að með aukinni uppbyggingu hjúkrunarheimila, styrkingu heilsugæslunnar sem fyrsta viðkomustaðar og aukinni áherslu á forvarnastarf og endurhæfingu standa vonir til að hægjast muni á vaxtarþörf í sjúkrahúspjónustu. Meiri hlutinn bendir einnig á að mikilvægt verði á tímabili áætlunarinnar að fylgjast vel með þróun spítalaþjónustu og bregðast við ef stefnir í að ofangreindar aðgerðir dugi ekki til að hægja á vextinum.

24 Heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa.

Meiri hlutinn fagnar þeirri áherslu að minnka kostnaðarhlutdeild sjúklinga. Þá er einnig mikilvægt og styður við að draga úr kostnaði að heilsugæslan verði eflað sem fyrsti viðkomustaður. Við umfjöllun nefndarinnar komu fram áhyggjur af mönnum í heilsugæslu og heilbrigðisþjónustu yfirleitt, einkum á landsbyggðinni. Meiri hlutinn hvetur til að þetta verði skoðað sérstaklega og að horft verði til þess að draga úr launamun milli heilbrigðisstarfsfólks á höfuðborgarsvæðinu og utan þess. Laun heilbrigðisstarfsmanna eru ákveðin í kjarasamningum, en ýmsir þættir sem snúa að kjörum eru úrlausnarefni í héraði. Þar koma til atriði sem snúa að vöktum, vinnuástöðu, mönnum, húsnæði, frítöku og fleiri atriðum. Meiri hlutinn telur mikilvægt að hlustað sé eftir þessum atriðum og að heilbrigðisstofnunum verði gert kleift að laða til sín starfsfólk. Þá telur meiri hlutinn einnig mikilvægt að áfram verði unnið að því að fá sérfræðiþjónustu í meira mæli út á land, auk þess sem skoðun á þeim kostnaði sem íbúar landsbyggðarinnar bera vegna sérfræðiþjónustu á höfuðborgarsvæðinu fari fram.

25 Hjúkrunar- og endurhæfingarrými.

Undanfarin ár hafa biðlistar eftir hjúkrunarrýmum lengst fram úr hófi. Því er sérstakt fagnaðarefni að stefnt sé að átaki í þeim efnum. Þá er einnig mikilvægt að rekstrargrundvöllur hjúkrunarheimila verði endurskoðaður. Meiri hlutinn lýsir sérstakri ánægju með að sá hópur sem heyrir undir málefnasviðið verði ekki út undan við átak í geðheilbrigðismálum. Fjárfestingar málefnasviðsins eru skilgreindar, og ljóst að við byggingu hjúkrunarheimila mun þurfa umtalsvert fjármagn. Á sama hátt er ljóst að rekstur þessara sömu rýma mun kalla á aukningu í rekstrarfé. Meiri hlutinn telur að mat á rekstri rýmanna sé brýnt og mikilvægt að brugðist verði við komi í ljós að fjárþörf til rekstrar sé meiri en gert er ráð fyrir í áætluninni. Endurhæfing mun væntanlega halda áfram að vaxa að mikilvægi í heilbrigðisþjónustu og væntingar eru um að með því að bregðast við með eflingu á því sviði megi minnka þörf fyrir varanlega vistun, sem er kostnaðarsamt úrræði, auk þess sem vilji stendur til að gera fólki kleift að búa í sjálfstæðri búsetu sem lengst.

26 Lyf og lækningavörur.

Áfram er gert ráð fyrir umtalsverðum vexti í kostnaði á þessu málefnasviði. Stærsti kostnaðaraukinn liggur í lyfjum, en einnig þeirri forgangsroðun ríkisstjórnarinnar að draga úr kostnaði sjúklinga. Meiri hlutinn

tekur undir það markmið að leita allra leiða til að draga úr ofnotkun lyfja, en leggur jafnframt áherslu á að aðgangur að nauðsynlegum lyfjum verði tryggður. Þá tekur meiri hlutinn undir að mikilvægt er að aðgengi að hjálpartækjum verði tryggt og öryggi notenda sömuleiðis. Meiri hlutinn vill brýna ráðuneyti heilbrigðismála til að leita leiða til að stofna til sameiginlegra innkaupa lyfja (og hjálpartækja þar sem við á) með nágrannaríkjunum til að lækka kostnað og bæta þjónustu.

Málefnasvið félags- og jafnréttismálaráðherra.

Málefnasvið félags- og jafnréttismálaráðherra víkkar einnig umtalsvert út á tímabilinu. Áskoranir innan málaflokksins eru enda verulegar, til að mynda með hækkandi aldri þjóðarinnar og fjölgun öryrkja. Á mótí kemur að atvinnuleysi er með minnsta mótí. Þá er í stjórnarsáttmála gert ráð fyrir lengingu fæðingarorlofs og hækkana greiðslna vegna þess. Um síðustu áramót var frítekjumark aldraðra hækkad og áfram verður unnið að því að draga úr skerðingum, og er það hluti af endurskoðun bótakerfa. Innleiðing NPA sem þjónustuforms mun hafa tímabundinn kostnaðarauka í för með sér. Þá mun móttaka flóttamanna leggja auknar skyldur á ríkissjóð.

27 Örorða og málefni fatlaðs fólks.

Veruleg aukning er fyrirhuguð á fjárframlögum til málefnasviðsins. Kemur þar til aukning beinna framlaga vegna breyttra áherslna ríkisstjórnarinnar auk lýðfræðilegra þátta. Þá er fyrir höndum samráð um áherslubreytingar í málaflokknum við hagsmunaaðila eins og fram kemur í málefnasamningi ríkisstjórnarinnar. Í máli umsagnaraðila og gesta kom skýrt fram áherslan á að hin svokallaða „króna fyrir krónu“-skerðing verði afnumin. Meiri hlutinn er sammála þessum áherslum en vill undirstrika að grundvallarbreytingar á bótakerfum verða ekki gerðar nema í samráði við hagsmunasamtök fatlaðs fólks.

28 Málefni aldraðra.

Á næstu árum mun eldra fólki fjölga og hlutfall eldra fólks af fjölda þjóðarinnar mun hækka. Þetta kallar á breyttar áherslur sem fram koma í fjármálaáætlun. Gera má ráð fyrir að nokkur hluti eldra fólks muni velja að starfa lengur og mikilvægt er að aðlaga bótakerfi að þeim veruleika. Gestir bentu á að skerðingar í bótakerfum aldraðra væru oft og tíðum ósanngjarnar og að í þeim fælist ekki hvati til að bæta hag sinn. Meiri hlutinn bendir á að um síðustu áramót hófst sú vegferð að bæta úr í þessu efni með hækkun frítekjumarks aldraðra í 100 þúsund krónur. Meiri hlutanum er kunnugt um að athugasemdir hafa borist um að sú aðgerð gagnist aðeins litlum hluta eldra fólks og ástæða sé til að meta hvort næstu skref þurfi að beinast að þeim hópum sem ekki hafa tók á að bæta tekjur sínar með atvinnu, og að skoðaðar verði skerðingar vegna lífeyrisgreiðslna.

29 Fjölskyldumál.

Fyrir nefndinni komu fram áhyggjur af því að barnabætur væru ekki lengur það jöfnunartæki sem ætlast var til og að skerðingar væru þegar orðnar svo miklar að bæturnar líktust fátækrastrýk. Meiri hlutinn bendir á að við síðustu fjárlög voru skerðingarmörk hækkuð, svo að gert er ráð fyrir að útgreiddar bætur hækki um allt að 10% í ár. Meiri hlutinn leggur áherslu á að jöfnunarhlutverk barnabóta er mikilvægt og því áriðandi að við fjárlagagerð verði horft til þessa. Ríkisstjórnin hefur sagt í stjórnarsáttmála að stefnt sé að lengingu fæðingarorlofs og hækkun útgreiðslna. Samtal við aðila vinnumarkaðarins, m.a. vegna áhrifa á tryggingagjald, mun fara fram með það að markmiði að auka réttindi foreldra til orlofs vegna fæðingar barna.

30 Vinnumarkaður og atvinnuleysi.

Atvinnuleysi er nú með minnsta mótí eins og kunnugt er. Áfram verður mikilvægt að tryggja hátt atvinnustig. Í því tilliti eru markmið áætlunarinnar skýr, og meiri hlutinn tekur undir þá áherslu sem er á greiningar hvað varðar örorku og atvinnutengda sjúkdóma.

31 Húsnæðisstuðningur.

Í stjórnarsáttmálanum segir: „Öruggt húsnæði, óháð efnahag og búsetu, er ein af grundvallarforsendum öflugs samfélags.“ Margir þættir hafa áhrif á getu fólks til að tryggja sér öruggt húsnæði, þ.m.t. búseta, tekjur, félagsleg staða o.fl. Þegar liggur fyrir að staðið verður við ákvarðanir um framlög til almennra íbúða. Hlutverk Íbúðalánasjóðs er að breytast og hlutverk sveitarfélaga í þróun leiguhúsnæðis er að breytast. Þá hafa þættir eins og fjöldi íbúða í útleigu til ferðamanna áhrif á markaðinn. Meiri hlutinn telur mikilvægt að þessi málaflokkur sé í stöðugri skoðun og þróun á húsnæðismarkaði í stöðugu endurmati.

32 Lýðheilsa og stjórnsýsla velferðarmála.

Málefnasviðið heyrir undir báða ráðherra velferðarráðuneytisins. Forvarnir og lýðheilsa eru gríðarlega mikilvæg, einkum með tilliti til þess ávinnings sem getur orðið sé rétt á málum haldið. Meiri hlutinn tekur undir þau sjónarmið sem fram koma í fjármálaáætlun um að efla þá þætti sem stuðlað geta að bættum forvörnum og eflt lýðheilsu. Þá eru áherslur ráðuneytisins um að útrýma kynbundnum launamun og um að taka af myndugleik á þáttum sem dregið geta úr kynbundnu ofbeldi, í samvinnu nokkurra ráðuneyta, mikilvæg að mati meiri hlutans.

Alþingi, 9. maí 2017.

Andrés Ingi Jónsson.
Ásmundur Friðriksson.
Halla Signý Kristjánsdóttir.
Ólafur Þór Gunnarsson.
Vilhjálmur Árnason.